

Inhoud

Kennismaking met de chaos	7
Terug naar de pastorie	30
Naar school	61
Bekende vrienden	87
Naar Stonehenge	104
Wilde pony's	124
Birdwatching	142
De andere school	163
Om de liefde voor Darwin	176
De fetisjkamer	209
Nawoord	251

Kennismaking met de chaos

Hij wacht aan de andere kant van de tralies. Een blauwe trui hangt los over een ruim bemeten wit hemd. Hij zwaait, enthousiast molenwiekend.

Via het stationsgebouw bereiken we zijn kant van de tralies. Hij is nog altijd enthousiast, begint te vertellen, in aanzetten, van de hak op de tak springend, mompelend, terugkerend van de tak naar de hak, even luisterend, instemming betuigend. Ja! Maar.

We stappen in de auto. Hij rijdt zelfverzekerd Oxford uit, praat nog minder verstaanbaar nu verkeersgeluiden met zijn stem concurreren.

‘Vroeger vond ik een snelheidsbeperking tot dertig mijl per uur ongehoord. Tegenwoordig gaat dertig mijl per uur me te snel.’ Jongere chauffeurs zitten geënerveerd achter hem aan, denkt hij. ‘Wel, soms blijken ze niet eens zo jong. Iedereen zit achter me aan.’ Hij is nu de traagste chauffeur in het universum. ‘Aaargggh!’

Hij heeft meer prangende zaken aan zijn hoofd. Zijn echtgenote Belinda is zopas geopereerd, wordt verpleegd in een privéziekenhuis waar ze snel terecht kon maar waar, voor 2000 pond per nacht, de zorg vrijwel onbetaalbaar is. De operatie zou door dezelfde chirurg gratis zijn uitge-

voerd als Belinda bereid was geweest op een wachtlijst te staan en enkele maanden de pijn te verbijten. Hij weet niet hoelang ze in het ziekenhuis zal moeten blijven, en hoe onbetaalbaar de eindafrekening wordt. De kwaadheid over dat systeem van twee snelheden is al enigszins weggeëbd.

Moet hij niet bij haar zijn?

Hij is al op bezoek geweest, ze verdraagt zijn drukdoenerij niet lang. Ze vindt het belangrijk dat hij ons ontvangt.

Hij tast in zijn broekzak naar een gehoorapparaat. Hij heeft er een voor elk oor. Hij neemt ze ogenschijnlijk lukraak in en uit. 's Morgens hoort hij goed, zegt hij, maar in de loop van de dag gaat zijn gehoor erop achteruit. Hij zucht vaak. Zijn overgewicht sleurt hij hijgend met zich mee, zelfs als hij zich in de auto van de ene naar de andere kant draait. Hij zoekt zuchtend naar de vijfpence die ons in staat stelt een tolbrug over de Theems te passeren. Die brug is een unicum. Ze is, als het ziekenhuis, in privéhanden. Een parlementair besluit legde de regels vast en bepaalt onder meer dat aan weerszijden over een afstand van drie mijl geen andere brug over de Theems mag worden gebouwd. Pendelaars vragen afschaffing van de tol, vooral om het woon-werkverkeer vlotter te laten verlopen. Redmond scheidt enig behagen in de tol, in de dingen die blijven zoals ze zijn.

Eén werknemer incasseert in beide rijrichtingen. Ik probeer te berekenen hoeveel automobilisten per uur vijfpence moeten betalen alvorens de brug het loon van de

tolbeampte terugverdient. Op deze verkeersluwe zaterdagavond is er duidelijk onvoldoende verkeer voor een behoorlijk inkomen.

Na een halfuurtje komen we bij Redmonds huis aan, Pelican House, in Church Hanborough.

We betreden een chaos die slechts in geringe mate te maken heeft met zijn tijdelijke staat van vrijgezel. Boeken overweldigden kasten of liggen over de grond verspreid, laag boven laag. Grosso modo zijn er doorgangen vrijgehouden, maar af en toe worden ook die door stapels geblokkeerd, zodat je een grotere stap moet nemen, of een sprongetje wagen, om van de ene plek de andere te bereiken. De vaat is zo gegroeid dat de gootsteen ontoegankelijk geworden is. Hoopjes kattenkots zijn aan het zicht onttrokken: Redmond heeft er omgekeerde, op het eerste gezicht schone pannen over gezet. Hij geeft zijn poezen te veel voedsel, legt hij uit, en dat komt er dan van. Op vijftig centimeter van zo'n omgekeerde pan zet Redmond de wasmachine in gang. Het is een juxtapositie die me bevalt. De reiniging van linnen maakt de chaos leefbaar.

Het toilet op de verdieping moet – in afwachting van de komst van een loodgieter – met een emmer van water worden voorzien, en wil je er verwarming, dan moet je de leiding openen en een vlam introduceren.

Welke kamerdeur je ook opent, er liggen boeken van Redmond te kijk, foto's van zijn reizen, memento's.

Hij zegt: 'Hier hangt mijn onderbewuste aan de muur.' Ik krijg de kamer van zijn zoon toegewezen.

Redmond haalt ergens glazen vandaan en maakt een fles bubbelwijn open.

Er is, in deze tijden van een operatie, ook goed nieuws. Er wordt misschien een documentaire over Redmond gemaakt. Hij vertrekt binnenkort voor zes maanden naar Spitsbergen, waar vogels in groteren getale voorkomen dan bijna om het even waar ter wereld. Zijn meesterwerk, *Congo*, is als Penguin Classic uitgebracht. En eerder in de week heeft Redmond bericht ontvangen dat er een dier naar hem is genoemd. De brief zit in een leren koft en is daardoor iets makkelijker op te sporen. Ha! Gevonden. 'Dat is een kinderdroom die uitkomt, het is iets waar ik vroeger over fantaseerde. Ik had destijds natuurlijk gefantaseerd over een groot, vervaarlijk, opzienbarend beest.' Hij toont wat het echt is geworden. De brief is afkomstig van een onderzoeker in Los Angeles.

Beste mijnheer O'Hanlon,

Hierbij vindt u een herdruk van een artikel dat ik recent heb gepubliceerd, waarin ik een nieuw genus van de bonte kever aan u opdraag. Ik hoop dat u dit niet te aanmatigend vindt, en ik verzeker u dat het binnen de wereld van de coleopterologie gaat om een heel ongevoon en aantrekkelijk wezen, zonder wanstaltige gewoonten.

Ik geniet al vele jaren van uw geschriften en hoop dat deze naamgeving een begin van terugbetaling betekent voor de uren van plezier die u me hebt gebracht.

Als u zich ooit verveelt in Los Angeles, laat het me weten zodat ik koud bier en hete curry klaar kan zetten.
Groeten,
Jacques Rifkind

Er is ook een foto van de kever toegevoegd, de *Ohanlonella esperanzae Rifkind*, 7,25 millimeter groot en donkerbruin. Het dier werd aangetroffen in de Sierra de Juárez, Mexico, niet al te ver van de grens met de vs.
Het document van de naamgeving vermeldt:

Ik heb het plezier dit ongewoon nieuwe genus te noemen naar Redmond O'Hanlon, wiens boeken me al vele jaren inspireren en vermaken met hun zeldzame combinatie van humor, inzicht en immer onberispelijke natuurbeschrijving.

'Ik zou er een kopie van moeten maken,' bedenkt Redmond.

Het leer met de documenten wordt op een stapel gelegd en is binnen de kortste keren aan het zicht onttrokken door andere wetenswaardigheden die de schrijver wil tonen.

We verdwijnen in zijn tuin, klimmen op een kunstmatig heuveltje vanwaar je over golvend land uitkijkt. De oogst is binnen. De ondergaande zon doet de stoppels blinken.

'Hoe is het met je poel gesteld?' vraag ik.

Ik heb hem twee keer eerder ontmoet. De eerste keer, in de vroege herfst van 2003, kwam ik voor een interview naar aanleiding van de publicatie van *Storm* naar Pelican House. Misschien speelt mijn geheugen me parten, maar in mijn herinnering was de chaos toen niet veel minder groot dan nu. Hij zou zelfs onveranderd kunnen zijn. Dingen die ik destijds van plaats heb veranderd, zijn denkelijk nog steeds aan het dwalen. We dronken heel veel wijn – de consumptie was eerder in flessen te meten dan in glazen –, niemand meer dan Redmond, maar ik veel meer dan anders, wat misschien verklaart waarom ik me zo weinig herinner.

Maar ik heb vaak teruggedacht aan een flard van het gesprek. Redmond stond bij de poel in zijn tuin, beweerde dat je, aan de hand van reacties op die poel, of op poelen in het algemeen, kon bepalen of een man de herenliefde is toegedaan. Mannen die niet graag eindeloos in een poel turen, zijn in beginsel homo.

Ik houd van dat soort theorieën omdat ze aanwijsbaar verkeerd zijn en toch iets verklaren. Ze klinken onzinnig maar zijn het niet. De voorbije vijf jaar kon ik geen vijver passeren zonder er tobkend en in bereidheid tot enig zelfonderzoek naar te turen. Meestal dreven mijn gedachten gauw af en wist ik na enige tijd niet meer wat ik geprobeerd had me af te vragen. Plassen, poelen en vijvers hebben hun onschuld voor immer verloren.

We ontmoetten elkaar enkele weken later, in november 2003, een tweede keer. Hij was te gast op de Antwerpse boekenbeurs en ik zou hem interviewen. De interview-

wer was een overbodige, soms hinderlijke, zij het betaalde toevoeging aan het spektakel dat Redmond opvoerde. Als ik me het correct herinner, wuifde hij de eerste vraag al weg, stond hij op en begon hij te vertellen en lugubere vissen of onderdelen van vissen te tonen. Hij amuseerde zich, het publiek amuseerde zich en kocht naderhand massaal zijn boeken.

De poel?

‘Hij is overgroeid,’ zegt Redmond, ‘ik zou hem eens moeten vrijmaken.’

Hij werkt af en toe in de tuin. De ontdekkingsreiziger is tuinier geworden. Hij denkt eraan zijn moestuin te vergroten en aarde weg te scheppen om zijn heuvel op te hogen. Momenteel is die heuvel niet veel meer dan een meter hoger dan de rest van de tuin, maar die meter maakt wel een hemelsbreed verschil. Beneden verkeer je in een eigen wereld, boven heb je een panorama. Wie weet wat er vanaf een verhoging van anderhalve meter te ontdekken valt.

Hij opent een nieuwe fles, en terwijl we aan zijn gedeeltelijk vrijgemaakte tafel gaan zitten, vertelt hij over zijn veranderend perspectief.

‘Toen ik jong was, stelde ik me de oude dag als volgt voor. Een groep perfect heldere mensen, die zich met behulp van een stok verplaatsen, drinken een glaasje en zeggen: weet je nog wat...? In de veronderstelling dat iedereen nog weet wat er toen aan de hand was, en warmte vindt in de opgerakelde herinneringen. Intussen beoor-

deel ik dat contact met oude vrienden langzamerhand als wat minder essentieel. Het is niet dat ik aan een kat genoeg heb, maar toch...'

Eerst tuinieren en naderhand zuchtend met Bertie de kat naar bed.

Zijn herhaalde verwijzingen naar aftakeling en leeftijd, misschien verbonden met Belinda's operatie, beginnen me te verontrusten. Geboren in 1947 is hij nu 61.

'Het is een goede leeftijd,' zegt hij ineens. 'Je bent nog in staat iets te doen, terwijl mensen niet langer verwachten dat je veel uitricht.' Ook dit klinkt eerder sussend dan vrolijk.

Ik ben gelukkig niet alleen op bezoek. Ik kan nog even op de achtergrond blijven en toekijken hoe Redmond op zijn andere bezoekers reageert: Emile Brugman, de uitgever van Atlas, die het idee van een gezamenlijk boek heeft geopperd, en Ellen Schalker, diens wederhelft, ook langdurig werkzaam bij de uitgeverij. Ze kennen elkaar al een hele poos, al sinds de vroege jaren tachtig toen Redmonds eerste reisboek werd gepubliceerd: *Naar het hart van Borneo*. Ze hebben gezamenlijke anekdotes, gezamenlijke kennissen. Ze moeten bijpraten. Redmond vraagt Emile wie dit jaar de Nobelprijs voor de Literatuur verdient.

In zekere zin maakt Redmond plaats in zijn eigen huis. Hij loopt onwennig en enigszins verward aan de stapel vuilgoed in de afwasbak voorbij, lijkt te contem-

pleren of die stapel spontaan kan verdwijnen, is niet onaangenaam verrast als zijn gasten zelf iets uit de bak plukken en het schoonmaken.

Hij heeft inkopen gedaan. Zodanig veel inkopen dat de volgende ochtend een uitvoerig ontbijt tot de mogelijkheden behoort. Worsten, bacon en eieren. Iets minder brood. Melk wordt gestaag aan huis geleverd. In de koelkast staan evenveel geopende flessen als onaangerode.

Na het ontbijt rijden we naar Abingdon, waar een tentoonstelling loopt over Belinda's levenswerk, Annabelinda.

We rijden erheen in de auto van Belinda. Die is ruimer dan de zijne. Die heeft een achterbank die niet door documenten en afval ontoegankelijk is geworden.

Abingdon stamt uit de Romeinse tijd, en werd later door de Saksen overgenomen. Ooit was er een florissante abdij die echter door Hendrik VIII werd opgedoekt. En meer recent werd er door krijgsgevangenen uit de oorlogen met Napoleon een gevangenis gebouwd. In de Tweede Wereldoorlog werd de stad door bombardementen grotendeels platgelegd. Buiten het centrum staat nieuwbouw die soms oude bouw probeerde te imiteren naast nieuwbouw die echt nergens op lijkt. Het centrum zelf is redelijk gezellig gebleven.

Terwijl hij Belinda's auto in een, naar blijkt gesloten, parkeergarage probeert te wurmen, tikt Redmond een pilaar aan. Het contact is mild maar de achterrait van de auto gaat met een knal aan diggelen. Maximale schade bij minimale impact. Denkelijk kwam de achterrait zelf niet

met de pilaar in contact. Hoe ze dan zo makkelijk versplinterde, is niet duidelijk. Redmond ontwikkelt, wanneer hij merkt dat Ellen iets in haar handtas zoekt, de theorie dat vrouwen in geval van schok of crisis hun handtas herschikken. Ellen herschikt niks, maar dat houdt de theorie niet tegen. Redmond vindt een beveiligde parkeerplaats waar de auto zelfs zonder achterraut relatief veilig achtergelaten kan worden.

Voor de tentoonstelling moeten we in het hoekige, zeventiende-eeuwse, gewezen raadhuis zijn.

De kleren die Belinda ontwerpt, vervaardigt, verkoopt en hier tentoonstelt, zijn niet alledaags. Ze houden het midden tussen hippiedracht en middeleeuwse gewaden; hellen misschien iets meer over naar de Middeleeuwen dan naar de hippietijd. Ze zouden niet misstaan op doeken van de prerafaëlieten. Hun uitvoering is ouderwets solide en duurzaam. De tinten zijn zacht en tijdloos. Ontrol een baljurk en je krijgt een gobelin.

Benazir Bhutto liep tijdens haar studentenjaren in Oxford rond in kleren van Annabelinda.

De notoire en knuffelbare misdadiger Howard Marks runde, buiten Belinda's weten, zijn drugshandel vanuit een verdieping van het bedrijf en hield zijn drugs in een koelruimte verborgen. Marks, die eerder getrouwd was met een vriendin van Belinda, had Belinda en medeoprichter Anita aangeraden om te verhuizen naar een ruimer pand. Annabelinda, had hij er niet bij vermeld, werd dan meteen de deftige dekmantel voor zijn onwetti-

ge activiteiten. Voor Belinda was hij gewoon iemand die zijn dagen, samen met zijn tweede echtgenote, stoned in bed doorbracht.

Nog meer hippieherinneringen. Een reiziger keerde met tekeningen, schetsen en stoffen terug uit het Verre Oosten, misschien Afghanistan, kwam ze tonen in de winkel, waarna Belinda hem 90 pond betaalde voor de hele santenboetiek, die vervolgens prompt werd verwerkt in ontwerpen.

Belinda heeft zichzelf altijd minder betaald dan haar best betaalde werknemer, zegt Redmond. Anderen hadden daar destijds de mond van vol, van samenwerken als gelijken, en van bedrijfsleiders die zich tevredenstelden met een billijke vergoeding. 'Zij heeft dat tot nu volgehouden.'

De tentoonstelling komt er op het moment dat Belinda haar bedrijf, dat ze sinds 1971 leidt (vriendin Anita ging al gauw op zoek naar andere horizonten), wil verkopen en uitkijkt naar pensionering.

Tussen de jurken en trouwkleren door hangen enkele oude publiciteitslogans van het bedrijf:

Om je potentiaat te bevredigen: pyjama's van pure zijde.

Wil je de hele zomer een tortelduif zijn, lentepluimage van Annabelinda.

William Harvey uit Oxford: ontdekker van de bloedsomloop. Annabelinda uit Oxford: ontdekker van manieren om het bloed iets sneller te doen stromen.

Wees niet Freudontrust over de Adler in het Grass (en ook niet Jungverbaasd): bevrijd hem van zijn remmingen in een nachtkleed van Annabelinda.

Voor prinselijke uitnodigingen tot discrete jachtpaviljoens: een zijden ensemble van Annabelinda. Om de vlinder van het bal te zijn: doorschijnend in een met de hand bedrukte zijden chiffon van Annabelinda. Voor de grotere geneugten van je minnaar: Annabelinda maakt je een overgooier. Of – voor een beetje gevaar: wolven vinden in de winter dames in trojka's meer begerenswaard in mantels van Annabelinda.

(In het origineel rijmt de derde bewering enigszins, met paramour/minnaar en pinafore/overgooier.)

Voor officiële recepties van koninklijke verenigingen; voor clandestiene bijeenkomsten op niet te vermelden plaatsen; voor galaoptredens in de opera (en op latere uurtjes elders); voor de bruiloft van prinsessen met koninklijk bloed; voor het groter plezier van voyeurs die het verschil weten te appreciëren; voor hertogelijke uitnodigingen tot de balzaal van het domein en tot discrete jachtpaviljoens, onvindbaar in voorvaderlijke wouden, stuur je koets naar huisnummer 6, Gloucester Street, Oxford.

En wie mag deze publiciteitslogans bedacht hebben?

Redmond glundert discreet. Hij verzon ze 's nachts. Of overdag bij Annabelinda waar hij aan zijn doctoraat

werkte. Belinda liet ze verspreiden via *Daily Information*, de studentenkrant van Oxford, of via *Vogue* of *The Observer*. Deze oneliners en korte reclameboodschappen vormden zijn eerste kennismaking met betalend schrijverschap.

De clientèle was even geschikt als de publiciteit, vaak eerst studenten, die er hun beurs snel doorheen wilden jagen, later in toenemende mate academici, of gegoeden, getitelden, die wat uit de band wilden springen. Eerst werkte Annabelinda op specifieke bestelling en naar precieze wensen van de klant, later kwamen er collecties, met name feest- en bruidscollecties, waarbij Annabelinda vooral de duurere segmenten van de markt aanboorde.

We rijden door naar Oxford, waar Redmond Belinda wil bezoeken.

Ze mag onverwacht mee naar huis, wat enige planning vergt. Belinda is nog zwaar onder invloed van medicatie, de ene tel is ze helder en energiek, een volgend moment kan ze zich onmogelijk concentreren en dommelt ze weg.

Maar ze is enthousiast dat ik er ben en smeedt meteen plannen, wil de verzekering bellen, en iemand die haar auto kan repareren.

‘Wat zullen jullie samen doen?’ vraagt ze me.

Belinda heeft de tijd niet om een antwoord op haar vraag af te wachten. Er is ook nog geen antwoord. Ze valt in slaap.

Over het algemeen houd ik niet van planning. Over het algemeen ben ik de chaos welgezind.

Er zijn vage dingen geopperd, dingen die per definitie alleen maar vaag kunnen zijn. Een boek samen, een boek over Darwin, over natuurbeleving, over God.

We zijn, zelfs op het eerste gezicht, geheel verschillend. Ik kan ternauwernood een koolmees van een roodborstje onderscheiden terwijl Redmond al bij het ontwaken weet welke vogel hem wakker fluit. Hij reist en zoekt op afgelegen plekken naar dieren, hij wil dingen ontdekken, de eerste zijn, is in die zin een ontdekkingsreiziger, terwijl ik, ook wel op afgelegen plekken, altijd in eerste instantie mensen gadesla, en die mensen even interessant vind als ze hun oorspronkelijke gewoontes hebben laten varen en de wals van een koloniserende beschaving over zich heen hebben gekregen. Ik sta wantrouwig tegenover oorspronkelijkheid. Hij reist doorgaans in gezelschap, ik liever alleen. Hij piept en klaagt over zijn slechte fysieke conditie terwijl ik me op een marathon voorbereid. We zijn allebei los van God, hoewel dat in zijn geval spectaculairder is. Zijn vader was namelijk een pastoor. Dat is misschien het fundamentele verschil: hij is spectaculair, met zijn wilde haardos en bakkebaarden, zijn brede gebaren en luide lach. Ik verdwijn het liefst in het landschap (bij wijze van spreken, de natuur is optioneel, als je alle natuurbeschrijving uit mijn boeken schrappt, gaan er misschien vijf bladzijden verloren).

We hebben een ziekte gemeen: malaria, de hersenvretende vorm ervan. We hadden allebei dood kunnen zijn.